

**Ахмадали Асқаров (2019). Ўзбек Халқининг Келиб Чикиш Тарихи
(Кайта ишланган ва тўлдирилган учинчи нашри). Тошкент:**

Ўзбекистон НМИУ. 664 s. ISBN: 978-9943-28-243-8.

Ahmadali Asqarov (2019). O‘zbek Xalqining Kelib Chiqish Tarixi (Qayta ishlangan va to‘ldirilgan uchinchi nashri) Toshkent: O‘zbekiston NMIU. 664 s. ISBN: 978-9943-28-243-8.

Ahmadali Asqarov (2019). Özbek Halkının Oluşum Tarihi (Gözden geçirilmiş ve ilaveli üçüncü baskı) Taşkent: Özbekistan NMIU 664 s. ISBN: 978-9943-28-243-8.

Selahittin TOLKUN¹

Türk Dünyasının nüfusça 2. büyük cumhuriyetinin asıl topluluğunu oluşturan Özbek halkının oluşumunu inceleyen bu eser, tarihçi Ahmadali Asqarov tarafından kaleme alınmış ve bizim burada tanıttığımız nüsha, kitabın üçüncü baskısıdır. Eser, Kiril kökenli Özbek alfabesiyle basılmıştır.

Kitapla ilgili olarak 2. sayfada “Özbekistan Cumhuriyet Bilimler Akademisinin Ebu Reyhan Birunî adlı Şarkiyat bilimsel araştırma enstitüsünün genişletilmiş ilmî toplantısının 26 Eylül 2014’de aldığı 8 sayılı kararı

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, e-posta: stolkun@anadolu.edu.tr, orcid: 0000-0002-0603-7010.

ile yayımlanması tavsiye edilmiştir.” ifadesi yer almaktadır.

Yine bu sayfada içerik hakkında, kitabın iç sayfalarında da yinelenen, kısaca şu bilgi bulunmaktadır:

İşbu monografik araştırmada Özbek halkının oluşumu, yani uzun asırlar boyunca devam eden etnogenezi ve etnik tarihi hakkında, boylardan yavaş yavaş millete dönüşme süreci ve oluşumu tamamlanan halkın millet noktasına ulaşma basamakları zengin maddi kültür ve yazılı kaynaklarının bilimsel tahlili temelinde ele alınmıştır.

Monografide Özbek halkının günümüzde yaşamakta olduğu tarihi yurdu ve çevresi ile çok eski zamanlardan doğrudan bağlı yerli halk olduğu, yani bu halkın etnik yapısını esasen yerli Soğut, Harezmi, Baktriya, Saka, Proto-Türk ve Türk atalarının oluşturduğu, işte bu iki dil konuşurlarının uzun asırlar boyunca birbirleriyle karışarak yaşamaları sonucunda yeni bir etnos yani Özbek halkının oluştuğu yönünde ilmi tarafsızlık ve objektif tarihi silsile esasında etraflıca bilgiler verilmiştir (s. 2).

Yazar, Asqarov hakkında ise kitabın arka kapağında şu bilgiler verilmektedir:

25 Eylül 1935’te Namangan vilayeti Narın ilçesinde çiftçi bir ailede doğmuştur. Tarih bilimleri doktoru, profesör, Ebu Reyhân Bîrûnî adlı devlet mükafatı sahibidir. Özbekistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi öğretim üyesi, arkeolog-tarihçi bilim insanı. 450’den fazla ilmî ve ilmî-popüler makale, 16 monografi, ders ve okuma kitabı müellifi. Bunların 50’den fazlası yabancı dillerde (İngilizce, Fransızca, Almanca, Japonca, Çince) 200’e yakını Rusça yayımlanmıştır. İlmî faaliyetlerinin kapsamı kadimî şehir medeniyeti ve ilk devlet teşkilatı yapısı, Özbek halkının oluşum tarihi, arkeolojik kaynaklar – önemli tarihî meselelerin çözümünde yardımcı işlevinde – Ariler meseleleri ve bunun arkeolojik tarihi incelemesi, arkeolojinin bilim, usul ve teori konuları, bilimsel-pedagojik çalışmaları. Akademisyen Yahyo G‘ulomovich G‘ulomov’un arkeolojik bilimsel ekolünün takipçisi.

Çalışmanın asıl kısmı 20 bap ve bu baplar da alt başlıklardan oluşmaktadır. Aşağıda kitabın içindekiler kısmı ana başlıklar halinde verilmiştir.

Mukaddime (s. 3-5)

Giriş (s. 6-10)

I. Bap: Etnosun oluşum süreçleri hakkında bilimdeki mevcut görüşler (s.11-38)

Bu babın alt başlıklarında, *millî otoktonizm konseptinin teorik ve metodik esasları, millî otoktonizm konseptine ters sorunların doğması ve bunların bilimsel tahlili, modern etnoloji biliminde etnos teorisine yaklaşım* konuları ele alınmaktadır.

II. Bap: Özbek halkının oluşma tarihinin aksettiği ilmî kaynakların tahlili (s. 39-68)

III. Bap: Orta Asya halkları tarihinin yeniden dönemleştirme meselesi (s. 69-90)

IV. Bap: Orta Asya'nın kadimî ahalisi yazma kaynaklarda (s. 91-134)

Bu babın alt başlıklarında, *Orta Asya ahalisi hakkında Avesto ve Ahremeniler, Yunan, Çin kaynaklar yanında diğer yerel yazmalardan alınan bilgiler* aktarılmaktadır.

V. Bap: Özbek halkının kökenlerinin Bronz Çağı eski tarım kültürü kalıntıları (s. 135 - 176)

Bu babın alt başlıklarında *Sayram, Sapallitepe ve Cerkotan kalıntılarında* söz edilmektedir.

VI. Bap: Özbek halkının etnik kökeninin Son Bronz ve İlk Demir Çağı eski tarım kültürü kalıntıları (s. 177 -219)

Bu babın alt başlıklarında *Kadimî Fergane, Şimalî Baktriya, Sogdiyana, Kadimî Harezmi ve son olarak Taşkent bölgesindeki kadimî tarım kalıntıları* ele alınmaktadır.

VII. Bap: Özbek halkının etnik kökenlerinin hayvancı kabilelerin kültürel kalıntıları (s. 220- 253)

Bu babın alt başlıklarında *Kadimî Harezmi, Zereşan vadisi, Taşkent bölgesi, Kadimî Fergane ve Şimalî Baktriya bölgelerindeki kalıntılar* incelenmektedir.

VIII. Bap: Türk kabilelerinin ilk vatanı ve Ariler meselesi (s. 254-268)

IX. Bap: Antik dönemde Orta Asya'da etnogenetik süreçler (s. 269-350)

Bu babın alt başlıklarında *Orta Asya antik devir etno-kültürel hayatında görülen köklü değişiklikler, kadim yazma kaynaklarda Siriderya'nın orta havzaları, Siriderya orta havzalarının arkeolojik kaynaklarda ve Kavuncu medeniyeti,² Siriderya orta havzalarını ıslahı ve Kavuncu medeniyetinin tarihi kökenleri, Kavuncu medeniyetinin etnik esasları ve bunun terkibindeki Türk etnik eklentilerinin rolünü gitgide artan rolü, Kavuncu medeniyetinin sosyal, iktisadi kökenleri ve buna özgü ilk etnik unsurların teşkili Son antik ve ilk orta asırlarda Kavuncu medeniyetinin tesir dairesinin genişlemesi ve Özbek etnogenezinin hızlanması, Özbek halkının antropolojik tipi ilk oluşum mekanı ve dağılım coğrafyası* konuları ele alınmaktadır.

² M.Ö. 2. asır - M.S. 6. asra ait arkeolojik medeniyet. *Kavuncu medeniyeti* adı, bu sahada ilk araştırılan mekânının *Kavuncutepe* (özgün yazım: *Qovunchitepa*) harabesi olmasından kaynaklanmaktadır. *Kavuncu medeniyet* Taşkent vahası, Siriderya'nın orta kesimleri ve Fergane'nin kuzeybatı kısımlara yayılmıştır (Muhammadjonov, 2005, s.192-193).

X. Bap: İlk Orta Asırlar döneminde Orta Asya’da etnogenetik süreçler (s. 351-393)

Bu babın alt başlıklarında *Orta Asya’nın İlk Orta Asırlar dönemindeki sosyo-ekonomik ve etno-politik özellikleri, Batı Türk Kağanlığı ve bunun Özbek halkının etnogenezindeki yeri, Antik ve İlk Orta Asırlarda Özbek halkının atalarının dili meselesi ve bunun bilimsel tahlili* konuları işlenmektedir.

XI. Bap: IX.-XIII. asır başlarında Orta Asya ahalisinin etnik durumu, sosyo-iktisadi ve etno-kültürel gelişimi (s. 394-410)

XII. Bap: Özbek kabilelerin oluşum merhaleleri ve bunun halk olarak yapılanması, (s. 411-438)

XIII. Bap: XIII.-XIV. asırlarda Maverâünnehir bölgesi ve komşularında etno-politik cereyanlar (s. 439-451)

XIV. Bap: Emir Timur ve Timurlular döneminde etnik cereyanlar ve Özbek edebi dilinin teşkili (s. 452-471)

Bu babın alt başlıklarında *Maverâünnehir bölgesi ve komşu bölgelerde etnik manzara, Özbek edebi dilinin teşkili* konuları işlenmektedir.

XV. Bap: Deşt-i Kıpçak Özbeklerinin Maverâünnehir’e gelmesi ve Özbek hanlıkları döneminde etno-kültürel süreçler (s. 472-494)

XVI. Bap: Çarlık Rusyası sömürgeciliği döneminde Orta Asya’da iktisadi ve etno-kültürel değişimler (s. 495-507)

XVII. Bap: Özbekistan Cumhuriyeti’nin kurulma arifesinde etnik durum ve kültürel-bölgesel sınırlanmanın maksadı ve mahiyeti³ (s. 508-519)

XVIII. Bap: Özbek milletinin teşkil süreci ve Özbek kavim adının genel halk etnonimine dönüşmesi (s. 520-532)

XIX. Bap: Özbek milli mentalitesi ve kendisine özgü hususiyetleri (s. 533-545)

XX. Bap: Bağımsız Özbekistan Cumhuriyeti Özbek milletinin oluşumunun tamamlanmasında baş etken (s. 546-565)

Hülasa (s. 566-571)

Çalışmada faydalanılan tarihi kaynaklar ve bilimsel eserler listesi (s. 572-605)

Bu bölümde yararlanılan *kaynaklar kendi içerisinde tarihî, ilmî ve haricî olarak sınıflandırılmış* halde listelenmektedir.

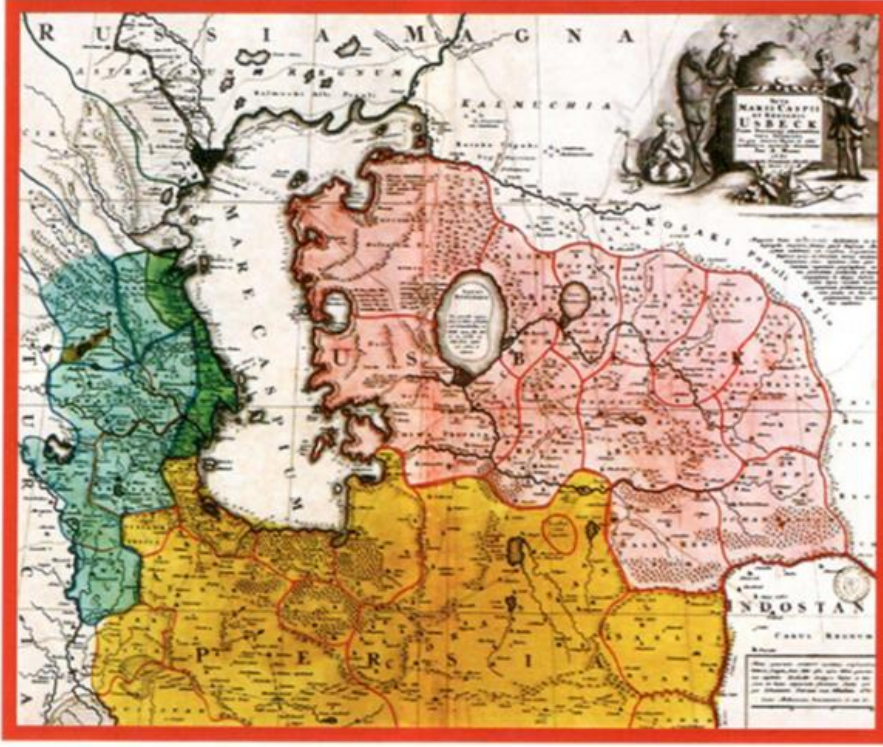
Kısaltmalar (s. 606-607)

Açıklamalı terim lügati (s. 608-639)

Bu bölümde çalışmada yer alan terimler baplarına göre açıklanmaktadır.

³ Özgün metinde geçen *milliy-hududiy chegaralanış* ibaresi Türkiye Türkçesine *milli-bölgesel sınırlanma* olarak çevrilebilir. Bu ibareyle Batı Türkistan’ın Sovyetler Birliği döneminde görünüşte etnik boylara, esasında ise “böl-yönet” siyaseti için cumhuriyetlere ayrılması kastedilmektedir.

Bunların dışında içindekiler kısmında ayrıca belirtilmese de kitabın ilk girişinde sayfa numarası verilmeden Özbekistan Devletinin ilk başkanı müteveffa İslam Kerimov'un sözlerinden alıntı, hemen arka sayfasında ise değişik tarihî kalıntılar ve kazı alanı resimleri bulunmaktadır.

XVIII asrda Ўрта Осиё худудлари Uzbekia деб аталгани хақидаги сиёсий харита.

Resmin altında “XVIII. asırda Orta Asya hudutlarının Özbekiye diye adlandırıldığı yönünde siyasi harita” yazılıdır.

Aynı şekilde içindekiler kısmında belirtilmeyen ancak kitabın sonunda sırasıyla *Coğrafi Yer Adları Listesi*, *Etnik Adlar Listesi*, *Kişi Adları Listesi*, *Kültürel Objeler Listesi* (s. 640-656), yarımşar sayfalık Rusça ve İngilizce özetler (s. 660), *Münderice* (İçindekiler) kısmı (s. 661-662) ve son olarak kitabın künye bilgileri, iletişim adres ve telefonları (s. 663) yer almaktadır.

Bu eserde yalnızca yazılı kaynaklardan alıntılar değil, aynı zamanda yeri geldikçe tarihî kalıntıların resimleri, haritalar veya birtakım tablolar bulunmaktadır ve bunların bulunduğu sayfalar da numaralandırılmamıştır. Bunlardan bilhassa 473-476. sayfalarda bulunan Özbek uruklarının membalarda hangi adlarla geçtiğini gösteren tablo oldukça ilgi çekicidir. Bu tabloda Özbek halkını oluşturan kabilelerin sırasıyla *Mecmu'ü't-tevârih*, *Nesebnâme-i Özbek*,

Tuhfetü't-tevârih, Özbekistan'daki Şarkşunaslık (Şarkiyat) Enstitüsü'ndeki 4330.3 nolu yazma, Zeki Velidî Togan'ın Özbek Urukları, N. Hanikov'un *Opisaniye Buharskogo Hanstva, Kitmir Kitabı* ve nihayet *Esâmî nevedu du firka-i Özbek* adlı eserlerde hangi adlarla geçtiği listelenmektedir.

Bilindiği gibi Türkistan'daki en kalabalık Türk halkı olan Özbekler, Uygurlarla birlikte tarihî Karahanlı-Harezmi-Çağatay diye bölümlenen Klasik Doğu Türkçesinin ve edebiyatının günümüzdeki temsilcisidir. Özbek kavim adı, tarih ve edebiyat sahası uzmanlarının da bildiği gibi sorunlu bir alandır. Çünkü Özbekler günümüzde Türkistan'ın merkez ve güney bölgelerinde yerleşiktir ve yukarıda da belirttiğimiz tarihî dönemlerin mirasçısıdır. Tarihte ise Özbek adı esas olarak Cengiz soyundan gelen Batu Han'ın 1241 yılında İdil nehrinin aşağı mecrasında merkezini kurduğu Altınorda devletinin birçok olaylardan sonra başına geçen Özbek Han⁴ döneminde ortaya çıkmakta (Saray, 1989, s. 539) ve birçok araştırmacı tarafından Özbek kavim adı bu hana bağlanmaktadır. Oysa günümüz Özbekleri dil bakımından Türk Dünyasının güney-doğusunda Karluk grubunda yer alırken, kuruluşundan sonra Türkleşen Altınorda devleti ise esas kitlesi Kıpçak grubu mensubu olmak üzere farklı Türk boylarından oluşuyordu. Dolayısıyla günümüz Özbek topluluğunun ismi ile kültürel-tarihi nitelikleri bakımında sıkıntılı bir durum söz konusudur.

Öte yandan Özbeklerin günümüzde yaşadığı coğrafya Karluk, Kıpçak ve Oğuzlar başta olmak üzere birçok Türk uruğunun yerleştiği, aynı şekilde bölge geçmişte İrani kavimlerden Soğutların günümüzde ise Taciklerin de yaşadığı bir coğrafyadır. Bu durum Özbek kültürünün oluşumunda büyük rol oynamıştır. Bu duruma kitabın *Giriş* kısmında şöyle değinilmektedir.

Orta Asya'nın kadimi ve orta asırlardaki tarihini ilmi esasta ele alan âlimler ise bu türden görüşlere katılmıyorlardı İşte böyle azimli tarihçilerden biri olan şarkiyatçı ve arkeolog A. Y. Yakubovski, 1941'de Taşkent'te Özbek ve Rus dillerinde yayımlanan "Özbek Halkının Etnogenezi Meselesi Hakkında" başlıklı risalesinde görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmektedir: Deşt-i Kıpçak'ın 92 boylu göçebe Özbekleri Şeybanî Han başlığında Orta Asya'ya geldiklerinde burada kadim zamanlardan beri yaşayagelen Türk ahaliyle karşılaştılar. Bu yerleşik Türk ahali Orta Asya'nın iki büyük ırmağının (Seyhun ve Ceyhun) arasında başından beri yaşayagelen İrani dilli halklarla karışmış ve bu karışma neticesinde Karahanlılar devrine geldiğinde yeni bir etnos, yani Özbek

⁴ Özbek Han'ın tahta çıkış tarihleri hakkında kaynaklar farklı bilgiler vermektedir: 1315 (Saray, 1989, s. 539), 1313 (Kafalı, 2007, s. 107), 1312 (Omorov, 2012, s.8; Usmonov vd., 2006, s. 89; Alimov vd. 2014, s. 36) vb.

halkı teşkil etmiştir. Deşt-i Kıpçak'tan bu coğrafyaya göçüp gelen göçebe Türk kabileleri ise kendilerinin gelmesinden tam 5 asır önce oluşan yeni etnosun terkibine katılan unsurlar olup tarihin bir gerçeği olarak bu halka Özbek adını vermişlerdir.” A. Y. Yakubovski'nin bu görüşleri aslında Sovyet devri etnoloji biliminde Orta Asya cumhuriyetleri halklarının (Özbek, Tacik, Türkmen, Kazak, Kırgız, Karakalpak) etnik oluşumu hakkında bilimsel konsept (yani milli avtohtonizm konsepti) olarak işlendi. Bu konseptin özü A. Y. Yakubovski'nin akademisyen B. D. Grekov ile birlikte yayımladıkları “Altın Orda ve Yıkılışı” adlı eserlerinde de yer almıştır (s. 9).

Eserin *II. Bâb Özbek Halkının Oluşma Tarihinin Aksettiği İlmî Kaynakların Tahlili* başlıklı bölümde konuyla ilgili geçmiş çalışmalardan zikredilirken bunlardaki – tabii yazarın bakış açısına göre – eksiklikler, yetersizlikler veya tutarsızlıklar da belirtilerek bir noktada eleştirel yaklaşım gösterilmiştir:

Prof. Z. H. Arifhânov makalesinde “Garbî Karahanlılar devleti dairesinde (IX-XI. asırlar) Türk halkı oluştu, bu günümüz Özbeklerinin etnik esasına teşkil etmektedir... Dil etnik mensubiyeti belirlemede önemli ölçütlerden birisidir. Alimler, Özbek dilinin Türk dillerinin Batı Karluk lehçe grubuyla doğrudan bağlı olduğunu belirtmektedirler. Bu dilin oluşması X. asrın ilk yarısında tamamlanır.” şeklinde bir sonuca varmaktadır. Bu cümlelerde netlik yoktur. Bu ibarelerde kastedilen Genel Türk dili yahut eski Özbek dili hakkında mıdır? Eğer Garbî Karahanlılara ait Maverâünnehir Türklerinden söz ediliyorsa, o halde söz edilen asırlarda eski Özbek dili Genel Türk dilinden Özbek entonusun dili olarak henüz ayrılmamıştı. X. asrın ilk yarısında doğrudan Özbek entnosunun atalarına ilişkin lehçe henüz oluşmasını tamamlamamıştı. Aynı şekilde Özbek halkının oluşması da dile bağlı ise, bu süreç XI. asrın ikinci yarısı ile XII asrın devamında gerçekleşti. Makalede Özbek halkı ve dili meselesinde XVI. asrın sonlarına kadar “Özbek halkı” adlandırması kullanılmaz, tersine Türk adlandırmasının kullanımı devam eder. Hatta makalede tâ 1924'de Özbekistan SSC teşkil edilinceye kadar “Özbek halkı” dahi kullanılmamıştır. Bu şekildeki yaklaşımları ispatlamaya çalışmak doğru değildir. Çünkü bilim, bilim için değil, tersine halk için ve halkın gelişmesi yönünde yürütülen devlet siyaseti için hizmet etmelidir (s. 65).

Yazar yürüttüğü tetkikatlarının sonucunu ve bu alanda çalışan diğer çalışmalarını da dikkate alarak şöyle bir neticeye varır:

Demek ki kadimî Saka-İskit kabilelerine has iki dillilik son derece geniş bir etno-coğrafyada meydana gelen iktisadi, siyasi ve kültürel cereyanların mahsulü olduğu hakikate yakındır. Özbekistan diye adlandırılan ana yurdumuzu halkının her iki etnik katmanı da Türk-Soğut etno-coğrafyasında son derece kadim zamanlardan beri birlikte yaşaya gelen yerli ahalidir; etnik terkiibini ise yerli Soğut, Harezmlî, Baktri, Çaç ve kadim Ferganeli atalarımız ve Türk ecdadımız teşkil etmiştir. İşte bu iki dilli etnik katmanın uzun asırlar boyunca birbirleriyle karışmaları neticesinde yerleşik Türkî dille konuşan Özbek halkı oluşmuştur (s. 17)

Görüldüğü gibi yazar Özbek halkının oluşmasında Farsça konuşan halkları göz ardı etmez, ancak bütün bunlara rağmen sonuçta ortaya çıkan halkın Türk kavmi olduğunu belirtir.

Bilindiği gibi kimi araştırmacıların ısrarlı biçimde ve kasıtlı olarak Türkleri “göçebe” diyerek değersizleştirme eğilimi bulunmaktadır. Asqarov’un bu çalışmasında benzer iddianın Özbeklere yönelik olduğu da belirtilerek bu iddianın geçersizliği ispatlanmaktadır.

Resmi tarihte Özbeklerin etnik esasî Türk ve Kuzey-doğu İran dili konuşan Soğutlar, Baktriler, Harezmlîler, Saka-Meseget kabileleri, Çaç ve kadim Ferganeli yerleşik ve hayvancı ahalisi olduğu kabul edilse de sabık SSCB devleti parçalanarak, bağımsız milli devletler ortaya çıkınca, Özbek halkının oluşumu meselesinde Paniranist görüşler daha da güçlendi. Komşu Farsça konuşan aydınlar arasında Özbek halkının Türk soylu katmanını kasıtlı “*köçmançı*” (göçebe), “*kelgindi*” (sonradan gelen) damgalarını basmak daha da şiddetlendi.

Malum ki göçebe kabile ve halklar hiçbir zaman bir yerde mukim olmadan daima göçer dururlar. Çünkü onların geçim ve hayat tarzı bunu gerektirir. Maddî kültür ve yazma kaynaklara göre, tarihen ortaya çıkan Büyük Türk Bozkırını yani Deşt-i Kıpçak hudutları, Orta Asya’nın kuzey, kuzey-doğu hudutları, kendi tabii ve coğrafi şartlarına göre, Türk soylu göçebelerin ezeli vatanı olmuş, buralarda yaşayan Proto-Saka, Hun, Usun, Kanglı, Karluk, Çigil, Oğuz, Argun, Tohsı, Keltetay, Mosabazarı, Kırgız, Uygur, Altay Türkleri ve bunların ataları olan Proto-Türk Tıyak, Hu, Di, Rung ve Saka-İskit kabileleri hiçbir zaman bir yerde yerleşik yaşamadıkları kesin. Bunların bir kısmı yalnızca uçsuz bucaksız Büyük Türk Bozkırında, hatta Orta Asya’nın kadim çiftçi toplulukları tarafından ıslah edilen akarsu havzaları ve bozkırlarına göçerek gelmiş, hayvanlarını bakmışlardır.

Ancak bunların Orta Asya coğrafyasına gelerek yerleşen bir kısmı buraların iklimine uyum sağlamış, Orta Asya vaha ve platolarına yerleşmişler ve belirli şartlar altında kendi geçim tarzlarını değiştirerek yavaş yavaş yerleşik hayata yani çiftçilik ve zanaatkârlıkla uğraşmaya geçtiler. Bu cereyanın birkaç asır boyunca düzenli olarak devam etmesi ve bunun kesintisiz tekrarı neticesinde Orta Asya'nın Amuderya'ya kadar olan bölgelerinde Bronz Çağı'ndan itibaren Türk etnik katmanı yoğunlaşarak bunları da Güney Turan'ın (ç.n. Orta Asya'daki Turan ovası) asli halkına dönüşmesini doğurmuştur. Bu tarihi bir gerçektir (s. 16)

Son derece titiz, özenli ve her noktasında kaynaklara dayanarak hazırlanmış bir eser olan bu çalışma elbette Özbek aydınlarının önemli bir bölümünün Özbek Türklerinin oluşum sürecine yaklaşımlarını ve düşüncelerini göstermesi açısından son derece önemlidir. Çalışmanın bizzat kaynakça kısmının zenginliği eserin kıymetini arttırmaktadır. Öte yandan çalışmada özellikle açıklamalı terimler lügati kısmı ve eserde geçen coğrafya, etnik adlar, kişi ve kültürel objeler dizinin bulunması eserden istifadeyi daha da kolaylaştırmaktadır. Genelde Türkistan özelde Özbek Türklerinin oluşum sürecini araştıran veya merak edenler için temel başvuru kitabı niteliğinde bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

- Alimov, Sh. Q. – E. Q. Arifdjanov – Narbekov, A. V. - Rasulova, N. S. – Qodirov, Q. B. (2014). *O'zbekiston Tarixi*. Taşkent: O'zbekiston Respublikası IIV Akademiyası.
- Асқаров, А. (2019). *Ўзбек Халқининг Келиб Чқиши Тарихи* (Кайта ишланган ва тўлдирилган учинчи нашри). Тошкент: Ўзбекистон НМИУ. 664 s. ISBN: 978-9943-28-243-8.
- Kafalı, M. (2007). “Özbek Han”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. İstanbul. 34. Cilt, s. 107-109
- Omorov, T. (2012). “Türkistan'daki Özbek Hanlığının Kısaca Tarihi ve Özbek Boyları”. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 5 (3). Yıl: 2012, Cilt: 5, Sayı: 2, Sayfa: 7-18. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubav/issue/21528/615010>
- Saray, M. (1989) “ALTIN ORDA HANLIĞI” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 2. cilt, s. 538-540.

Usmonov, Q. – Sodiqov, M. – Burxonov, S. (2006). *O‘zbekiston Tarixi*. Taşkent: Iqtisod-Moliya.

Muhammadjonov, A. (2005). “Qovunchi Madaniyati”. *O‘zbekiston Milliy Entsiklopediyasi Q Harfi* (Kiril). Taşkent: Davlat Ilmiy Nashriyoti. s. 192-193.
<https://ziyouz.uz/kutubxona/ziyouz/lugatlar/> erishim tarihi: 31.01.2023.